

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎҚИТИШДА СОЦИОМЕТРИЯ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Ибрагимова Шахноза Баходировна - ўқитувчи
ЎзДЖТУ, Тошкент шаҳри

Аннотация: Ушбу мақолада америкалик социолог ва психолог **Жон Морено** хорижий тилларни ўзлаштиришида социологик жараён омиллини унумдорлик-ка бевосита таъсирини ўрганиб, **социометрик технологияга** асосланган **социометрия методикаси** ҳақида фикр билдирилади.

Аннотация: В статье описывается обучение **инострannого языка по методике социометрии**, разработанной американским социологом и психологом **Жон Морено**.

Annotation: This article describes the training of foreign language according to the method developed by the sociology of hydrochloric American sociologist and psychologist Jon Moreno.

Калитли сўзлар: субъект – объект, мулоқот, “юзма-юз”ли мулоқот, дўстона муносабат, диалогли, монологли, ижтимоий таъриба, “салом-алик”, симпатия, социометрик технология

Ёшларимизни баркамол авлод қилиб тарбиялаш учун қилинадиган ишларнинг барчаси юртбошимизнинг **“Юксак маънавият – енгилмас куч”** асарида ўз аксини топган бўлиб, қайси соҳанинг мутахассиси бўлишидан қатъий назар, бугун нима иш билан шуғулланишигача қиёсий баҳоланиб, стратегик режалари оммабоп тилда тушунтириб берилган. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 2010 йил 12 ноябридаги қўшма мажлисида Президентимиз томонидан ишлаб чиқилган **Мамлакатимизда демократик ислохатларни янада**

чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси давлат бошқарувини янада шарқона демократлаштириш жараёнида ҳал қилинадиган масалаларга катта урғу берилди.

Табиийки, жамиятимизда ҳар бир зиёли инсон бошқалар билан ҳамкорлик қилиш маҳорати ва санъатига эга бўлишни истайди. Бу вазифани бугунги кунда жаҳон миқёсида ҳал қидиш учун одамларни **муомала** ва **мулоқот этикаси**га ўргатишда ўз она тилидан ташқари, бирор хорижий тилни яхши ўзлаштирган бўлиши ҳам ҳар қачонгидан долзарб бўлиб бормоқда. Айниқса мулоқотга киришишнинг ижтимоийлашув жараёнида барча сифатлардан олдинроқ шаклланадиган қобилиятлардан ҳисобланади. У табиий ва ҳаётий нарса.¹ Шу боис, бугун педагогнинг энг етакчи ва нуфузли фаолиятларидан бири - хорижий тилни ўзлаштирган **мулоқотини вужудга келтиришдир**.

Мулоқотни ташкиллаштириш - **бу** мазкур фаолият инсон томонидан–ўзгаларни тинглашга, ўз фикрини бировларга етказишга, баъзан ёзма тарзда баён этишга тўла қобилиятлидек ўзини тасаввур қилади. Лекин ана шу биров бировларни тушуниш ва ўз фикрларини, ўйларини бировларга етказа олиш қобилияти аслида шахснинг инсоний муносабатлар тизимида эканлигини, ҳар бир шахс ўзига ўхшаш инсон жамиятисиз мавжуд бўла олмаслигини билдиради. Мулоқотнинг тури ва шакллари бирхил эмас(турлича). Масалан,

- бевосита “**юзма-юз**” бўлиши у ёки бу техник воситалар (телефон, телеграф, почта ва шунга ўхшаш) орқали амалга оширилади,
- бирон - бир профессионал фаолият жараёнидаги амалий ёки дўстона муносабатда бўлиши,
- субъект – субъект шаклида (диалогли, шериклик)
- субъект – объект (монологли) бўлиши мумкин.

Айтиш лозимки, инсоний муносабатлар ўзаро шундай таъсирли жараён-ларки, унда шахслараро муносабатлар шаклланади ва намоён бўлади. Ушбу жараён дастлаб талабалар ўртасида рўй берадиган фикрлар, ҳис – кечинмалар, ташвишу–қувончлар алмашувини назарда тутади.

Одамлар мулоқотда бўлишгани сари, улар ўртасидаги муносабатлар тажрибаси орта бориб инсоний ўхшашлик, умумийлик ва уйғунлик каби сифатлар пайдо бўлади. Натижада улар ўртасида бир қарашдаёқ тушунадиган, ёки яримта жумладан ҳам фикр аён бўладиган шароит вужудга келади. Айрим ҳолларда эса ана шундай мулоқотнинг тезлиги тескари реакцияларни – бир-биридан чарчаш, гапирадиган гапнинг қолмаслиги каби вазиятни ҳам келтириб чиқариши мумкин. Ҳарқандай мулоқотнинг энг элементар функцияси қуйидагича ифодаланади:

* **Биринчидан**, суҳбатдошлараро бир-бирини тушунишларини таъмин-лаш. Бу ўзбекларда самимий салом-алиқдан бошланади. Ўзбек халқининг энг нодир ва буюк фазилатларидан бири – уйига биров келса, ёш, ёки ким бўли-шидан қатъий назар, салом-алиқ билан кутиб олади, ҳол-аҳвол сўрайди, очик чехра билан қарши олади. Ҳаттоки, таъзияга борганда ҳам аввал салом-алиқ, сўнгга сўрашиб ҳол-аҳвол сўрайди. Менталитетга хос бу хислат шахсни улуғлайди.

* **Иккинчидан**, ижтимоий тажрибага асос солишдир. Одам боласи фақат одамлар даврасида ижтимоийлашади, ўзига хос инсоний хусусиятларни шакллантиради.

• **Учинчидан**, одамни у ёки бу фазилатга рухлантиради. Одамлар гуруҳидан узоқлашган, улар назаридан қолган инсоннинг қўли ишга бормади. Аксинча, фақат ўз манфаати учун ишлайди, яшайди. Шахснинг мулоқотга бўлган эҳтиёжининг тўла қондирилиши унинг иш фаолиятига ҳам таъсир этади.

Инсонлар, уларнинг борлиги, шу муҳитда ўзаро гаплашиш имконияти-нинг мавжудлиги кўпинча одамнинг ишлаш қобилиятини ҳам оширади, айниқса, гаплашиб ўтириб қилинадиган ишлар, биргаликда ёнма-ён туриб бажариладиган операцияларда инсонлар ана шу олдида турган ҳамкасбига қараб кўпроқ, тезроқ ишлашга куч ва кўшимча ирода топади. Тўғри, бу ҳамкорликда ўша ёнидаги одам унга ёқса, улар ўртасида ўзаро **симпатия** ҳисси вужудга келса, унда одам ишга “**байрамга келгандек**” хурсанд бўлиб қолади. Шунинг учун ҳам америкалик **социолог** ва **психолог Жон Морено** асримиз бошидаёқ ана шу омилнинг унумдорликка бевосита таъсирини ўрганиб, **социометрик технология**, яъни сўровнома асосида бир-бирини ёқтирган ва бир-бирини инкор қилувчларни аниқлаган ва **социометрия методикасига** асос солган. Шу метод асосида хорижий тилларни ёшларимиз ўзлаштириши қулайлиги исботланган. Модомики шундай экан, бу методика асосида хорижий тилларни ўрганиш ва ўргатишда ҳам катта ютуқларга эришиш мумкин. Айниқса, ёшларга хорижий тилларни ўргатиш борасидаги таълим-тарбия ишларида жуда ўринли. Аммо таъкидлаш жоизки, инсон хорижий тилни яхши ўрганган бўлсада, камолотга ёдғиз ўзи эриша олмайди. У бошқалар билан алоқада бўлиш, уларнинг кўмаклашуви ёки муносабатларига мухтож бўлади. Бунда таълим-тарбияни фақат тўғри йўлга қўйиш орқали эришиш мумкин. Чунки мақсадга мувофиқ амалга оширилган таълим-тарбия инсонни ақлий ва ахлоқий жиҳатдан камолга етказди. Айнан инсон табиат ва жамият қонун-қоидаларини тўғри билиб олган тақдирдагина ўз ҳаётида тўғри йўл тутди, бошқалар билан сидқидилдан ва тўғри муносабатда бўлади, жамият тартиб-қоидаларига риоя этишни ўзи ва бошқалар учун манфаатли деб ҳисоблайди.

Хуллас, ёшларга хорижий тилларни ўргатишда санаб ўтилган усулларни қўллаб дарс жараёнини ташкил этиш, баркамол авлодни билимли мутахас-сис қилиб тарбиялашда катта самара беради.. Ана

шундагина ёшларимиз хорижий тилларда бемалол мулоқот қила олади ва жаҳон миқёсидаги зиёли тенгдошлари билан беллашишга тайёр бўла оладилар. Бу эса ўз навбатида педагог ва ёшларимизнинг фаолиятини янги босқичларга олиб чиқади.

ФОЙДАЛАНГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Каримов И.А. “Юксак маъавият – енгилмас куч”, Т: ”Маънавият”, 2008
2. Каримов И.А.”Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт - пировард мақсадимиз”, Т:” Ўзбекистон”, 2000
3. Каримов И.А. “Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида”, Т:” Ўзбекистон”, 2011